

(Hekayə)

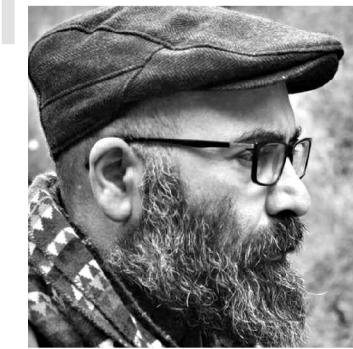
Qılman ömründə Bakıda belə qarşıqılıqlı qış görməmişdi. Şəhərin kürşəni dənmüş, hər tərəf buz bağlamışdı. Ele bil Tayçanın qış şəhərə qonaq gelmişdi. Adət etmədiyi soyuq Qılmanın üz-gözünü yandırırdı. Bunu xonuz pipiyi ki-mi qızarmışdı. Evi çox uzaqda deyildi. Avtobus, lap elə təkisi işləsəydə, nə vardi ki? On daqiqəlik yol idi. Ancaq piyada, özü de adamı kəsən soyuq qış axşamında evi bər saata de gedib çatmaq olmadı. Evi indi Qılmana çox uzaq görürdü. Həm de, açıq Qılman eva hövəssiz gedirdi. Ev onu özüne çəkmirdi. Eva ged-dim, yoxsa gelməyim? 'Eva gelməsem, bəs hara gedim?' - sualına cavab axtara-axtara addımlayan Qılmanın ayaqları sürüştü, yanı üstə yera yıldı. Canından möhkəm bir ağın qopdu. Qılman pis bir söyləş səydi. Söyləş ürvansız idi. Kimi söyürdü? Qılman? Həvanı, İsləməyən avtobusun, yoxa çıxmış təksiləri, yollar buzdan təmizləməyən meriya işçilərini, onu özüne çəkə bilməyen evini, yoxsa razı olduğu baxtı?

Qılman ayağı qalxıb üç-dörd addım atmışdı ki, ayaqları yenə sürüşdü, yixilmamaq üçün əllərini oynatdı. Bu dəfə Qılman beli üstə yera yıldı. Üreyi qorxudan bərk-bərk döyündü. O qədər bərk döyündü ki, döyüntülər bir-birinə qarışib fasilesəcə döyüntüyə çevrildi. O, bir neçə dəqiqə qırmıldanmadan ürəyinən fasilesəcə döyüntüsünü eşidə-eşidə göye baxdı, sonra elə buzun üstündə uzanmış veziyətdə əllərini, ayaqlarını, çıxırlarını tərpətdi. Hər şey qaydasında idi. Həc yeri sinnəməmişdi. Qılman hec harasının sinnəməsinə sevindi: "Yaxşı qurtardım. Allahın mənə yazıçı geldi. Bir yerim sin-sayıdı, nə edərdim? Heç nə, yeqin ki, elə burdaca qalıb soyudan donub öldüm. Əsas məsəle sümükdür, yumşaq yerler boş şeydir, oralar tez sağalandır...". Qılman sağa-sola baxdı. Küçədəne adam, nə de maşın görünürdü. Tam sakitlik hökm süründü. O, ayağı qalxıb addımlamağa risk etmedi. Üçüncü dəfə yixilib əlayağını sindirəcəgindən qorxdu. Yüz otuz-yüz əlli metr aralıda yerləşən "Dostlar" kafesinin iri pəncəresindən küçəyə düşən işq Qılmanın gözüne xilaskar mayak kimi göründü. Kafenin işgi onu cəlb edir, təkidle yanına çağırırdı. Qılman bu çağırışa cavab verdi: "Araq iğməsem, soyuq məni mehv edəcək. Araq soyuğun qərimidir. Deyəsən, hec Allah özü de eve getməyimi istəmir".

Üreyi onu kafeye təref çəkse də, Qılman ayağı qalxıb addımlamağa qorxudu. Buz üstündə addımlamağın bu qədər çatin, qorxulu olduğunu hec bir zaman düşünməzdi. Kafeye təref addımlayaq dəyil, iməkleyərək getmek qəriana gəldi. O, başa düşürdü ki, yixılıq qol-qıçını sindirməqdansa, iməklemək yaxşıdır. Yolun yarısını qət etmişdi ki, bir küçə iti Qılmana yaxınlaşdı. Küçə iti həyatında ilk dəfə idi ki, yekə bir adamın küçədə iməklediyini gördü. Yekə bir adamın iməklemesi itin marağınə və təccübünə səbəb olmuşdu. İt əvvəlcə Qılmanın bir addımlığında dayandı, sonra lap yaxına gelib burunu Qılmanın burunu birləşdirdi, belə veziyətdə onlar idqətə bir-birinən gözlərini baxdılar. Küçə iti burunu Qılmanın burundan aralayıb bir addım dala çəkildi. Yenə maraqla Qılmanın üzüne baxdı. Sənki onun hansı növ canlı olduğunu müəyyən etmək istəyirdi. Heç nə başa düşməyen it iki-üç dəfə zərərsiz hürdü və yoluna davam etdi. Iti de başa düşmək lazımdır. It haradan biledi ki, Qılman iki dəfə yixilib, üçüncü dəfə yixilmədən qorxur, ona görə də kafeye təref iməkleyərək getmek məcburiyyətindədir? It gedəndən sonra Qılman da iməkleyərək yoluna davam etdi. Yaxınlaşdırıcı kafedən her an kiminsə çıxb onu bu veziyətdə gərcəyindən ehtiyat edirdi. İncevəra, hec kim Qılmanın iməklediyini görmədi. Kafenin beş metriyində ayağı qalxdı - oyerdə ki, kafenin işçiləri oranı buzdan təmizləmişdilər. Burdan kafenin girişinə qədər qorxusuz-hürküsüz addımlamaq olardı.

"Dostlar" kafesində yemeklərin, araqın iyi sıqartı təstüsüne qarışmışdı, ancaq nə etmeli, bu qarışq iyiler cöllün da-

marda qan donduran soyuğundan min dəfə elverişli idi. Tavandaki və divardakı lampalar birdən ele gözqəməşdinci işq saçırı ki, onların gərginliyinə tab getirəməyb, indiçə el qumbaraları kimi partlamayaq başlayacaqlarını güman etmək olardı. Qılman paltosunu, papağını çıxartmadan boş masalardan birinin arxasında oturdu. Kafede adam çox deyildi. Hər masanın arxasında bir, ya iki adam oturmuşdu. Arxasında üç adam oturmuş masa görünmüdü. Həc kim danışmındı. Deyəsən bu gün bura yalnız Qılman ki-mi evə getmək istəməyən adamları yişmişdi. Yaşı qırxi keçmiş ofisiant Qılmana yaxınlaşdı. Onun pırpız saçları elə qırımızı idi ki, elə bil başını alov bürümüşdü. Qara rəngli dar paltalarının altından iri əndamının bütün qabanq əzalanı ayndıca

İki qallayıb boş stulun üstüne qoydu, özü de aşağı ayılıb baxdı, görüsün pallonun hər hansı bir hissəsi yera toxunmur ki? Pallonun heç bir yeri yera toxunmurdur. Qılman pallonun yera toxunmamasına sevindi, öz işindən razı qaldı və həmin an dərk etdi ki, bu gün adı gün deyil.

Yavaş-yavaş onun donu açılır, canı qızırı. Ofisiant balaca qrafında iki yüz əlli qram heyva araqı və boşqabda üzunu na çox salıq ile doğranmış duzu xiyar getirib masanın üstüne qoydu:

- Beş daqiqaya düşberəni də getirəcəm:

- Qaynar olsun.

- Bildim, bildim.

Xiyarın səliqə ile doğranması Qılmanın ağızını sulandırdı. Sovetdənqalma kobud araq stekanına araq süzdü.

Seymur Baycan

Kafeyə qara palto geyinmiş yaşlı bir qadın girdi. Bufetçiye yaxınlaşüb çörək istədi. Bufetçi kafedə oturulanların hamısı onun səsinə eşitsin deye, qəsdən qadına ucadan cavab verdi:

- Mən hardan tapım çörək? Özüm bu gün gündə əlli çörək tapmışam. Az qalıb, bir azdan qutaracaq. Çörək qurtarsa, mən 'Kliyent'lərə nə verəcəm?

Bufetçi qəsdən müştəriləri səhbətə

dər dəstək vermedilər. Bufetçi zaldaklardan dəstək almadiğini, səhbətə heç kimin qoşulmadığını gördükde həvəsden düşdü, deyiməyini kəsdi və zaldaklardan narazı qaldı. Qılman diqqətə bufetçinin başına baxdı, bu başda nə kimmi fikirlər, düşüncələr ola biləcəyini təsəvvür etməyə çalışdı. Ofisiant qaynar, kasada buğlanan düşberəni ehtiyatla masanın üstüne qoydu.

Bufetin ciqqılı pəncəresi zala təref açılırdı. Ofisiant hazır yemekləri bu ciqqılı pəncəredən alır, kiri qab-qacaqların bu pəncəredən mətbəxə tövürdü.

Bir qab-qacaq səsinin saysız-he-sabsız qab-qacaq səslerinin arasında özüne çətinlikdə yol açaraq uzaqdan, lap uzaqdan ona təref gəlməsini Qılman hiss etdi. Bu qab-qacaq səsi get-dikcə daha qətiyyətli digər qab-qacaq səslerinin arasında özüne yoldaşıdır. Qılman başa düşdü ki, bayaqdan hansı günü xatırlatmaq istədiyi mütləq tapa-caq. Əsas odur ki, kədərlənə də dövr-ləri, yerləri xatırlamaqda davam etsin. Sənki xatırlamaq ona təref gələn səsin hərəkətvericisi qüvvəsi idi. Xatırladıqca səsin ona təref gəlmə surəti artır, xatır-lamadıqda səs yerində donub qalır, həttə geriye də çəkilirdi. Qılman səsin itə-cayından qorxub dəha çox yerləri, evləri, yeməkhanaları xatırlamağa çalışır. Doğrudan da, saysız-hesabsız qab-qacaq səsleri arxada qalır, bir səs dəha sürətə Qılmana yaxınlaşdırı. Səs yaxınlaşdırı, yaxınlaşdırı, birdən Qılmanın xatırından partlayış baş verdi. Partlayışın təsirində orzam anlaşımda olduğu kim Qılmanın bütün bədəni sil-kələndi. Lakin bu uzun sürmədi, getdi-kərəcə hər şey öz yerin tutdu; demək, bayaqdan o günü xatırlamaq istəyimis. Yaziq lap əldən düşdü.

Hər şey bir tərəfa, bəs, axı men bu qab-qacaq səsini harada eşitmışəm?

Beləliklə, Qılman metbəxden gələn qab-qacaq səsinin ona hansı günü xatırlatmaq istədiyini tapmaq üçün həyatının müxtəlif dövrlərini, evləri, yeməkhanalarını, kafeleri, restoranları yada salmali ol-du. Asan deyildi. Çünkü yada saldıqlarında kədər çox, sevinc az idi və zamanında sevindiyi hadisələrin çoxu indi ona mənəsiz görünürdü.

Bir qab-qacaq səsinin saysız-he-sabsız qab-qacaq səslerinin arasında özüne çətinlikdə yol açaraq uzaqdan, lap uzaqdan ona təref gəlməsini Qılman hiss etdi. Bu qab-qacaq səsi get-dikcə daha qətiyyətli digər qab-qacaq səslerinin arasında özüne yoldaşıdır. Qılman başa düşdü ki, bayaqdan hansı günü xatırlatmaq istədiyi mütləq tapa-caq. Əsas odur ki, kədərlənə də dövr-ləri, yerləri xatırlamaqda davam etsin. Sənki xatırlamaq ona təref gələn səsin hərəkətvericisi qüvvəsi idi. Xatırladıqca səsin ona təref gəlmə surəti artır, xatır-lamadıqda səs yerində donub qalır, həttə geriye də çəkilirdi. Qılman səsin itə-cayından qorxub dəha çox yerləri, evləri, yeməkhanaları xatırlamağa çalışır. Doğrudan da, saysız-hesabsız qab-qacaq səsleri arxada qalır, bir səs dəha sürətə Qılmana yaxınlaşdırı. Səs yaxınlaşdırı, yaxınlaşdırı, birdən Qılmanın xatırından partlayış baş verdi. Partlayışın təsirində orzam anlaşımda olduğu kim Qılmanın bütün bədəni sil-kələndi. Lakin bu uzun sürmədi, getdi-kərəcə hər şey öz yerin tutdu; demək, bayaqdan o günü xatırlamaq istəyimis. Yaziq lap əldən düşdü.

Qılmanın yadında deyildi, neçəci il idi, neçə yaşı vardı, amma həftənin şənbə günü olduğu daqiq yadında idi. Çünkü həftənin şənbə günü mərkəzi televiziyyada xarici film göstəriirdilər. Həmین şənbə günü Pyer Rişarın baş rölda oynadığı "Oyunçaq" filmini göstərməsildər. Film qurtardı, adamlar yatmağa hazırlaşdırlar. Büyök emisiñin oğlu onlara qonaq gəlmədi. Film qurtardıqdan sonra emisiño Qılmana dedi:

"Biz gedək bir az gəzək".

Küçədə sakitlik idi. İki emioğlu qarənlıq, adamsız küçədə yanaşı addımlayırdı. Zəhmətkeş sovet vətəndaşlarının çoxu artıq yuxuya getmişdi, yətmayanlar isə həyat-bacada, tövledə geziş hər şeyin qaydasında olub-olmadığını yoxlayırdılar ki, gecəni rahat yataq bilsinler. Arada narahat, həyatın çəmni təpə bil-meyən ailələrin yaşadığı evlərin həytərindən deyinən kişilərin, ağlayan usaqların, nevroz arvadların qarğısanlı eşidilərdi.

Yaz gəlmədi. Ağaclar çıçək açmışdı. Bəzi ağacların budaqları yola daşmışdı. Seven adama ay da təzə görünür. Emioğlu çıçək açmış ağadardan birinin altında dayanıb, bir müddət ağadardan baxdı və derindən nefəs alıb dedi:

"Hə, doğrudan da yaz gəlib".

Bütün bunlar deqiqlikdə Qılmanın yadında qalmışdı. Qılman indi başa düşdü ki, emisiño o vaxt sevgisinin təsirindən həyatında ilk dəfə yaxın gelişini bütün hückeyrləri ilə hiss etmişdi.

O vaxt emisiño oğlu Qılmanlıq "kicə-sində yaşıyan dəlisov bir qızə vurul-muşdu. Ona görə də, Qılmanlıq təz-tez qonaq galırdı. Cox vaxt da onlarda gecə-leyirdi. Bunu evdə ham bliyi, amma heç kim ona bu barədə bir şey demirdi. Olduğca utançqəncidir. Ona bu barədə nəsə desəydi, utanğından yəqin ki, bir də onlara ayaq basmadı.

İki emioğlu dəlisov qızın yaşadığı evin qarşısında dayandılar. Həyatda kimse qab-qacaq yuyurdu. Gecənin qarantığında yuyulan qab-qacağın səsi kükçəyə qədər galırdı. Seven adəm hər şeyi öz xeyrinə yozur. Qab-qacağı kimin yuduğu tam daqiq olmasa da, emisiño oğlu qab-qacağı sevdyi qızın yudluğununu gəmən edirdi. Diqqətə yuyulan qab-qacağın səsinə qulaq asındı. Bir az sonra qab-qacağın dəha səsi gəlmədi. Küçəyə tam sakitlik çökdü və iki emioğlu sa-Kitça heç nə danışmadan evə qayıtdılar.

qatdı ki, kafedə oturulardan dəstək alsın və düz hərəket elədiyini onlara göstərsin. Doğrudan da eger çörək qurtarsa, kafeyə gələnlər nə yeyəcəklər?

Qılman qadının dediyi sözləri eşit-məsədə, onun dilənci olmadığını, çörəyi bufetçidən pulla almaq istədiyini başa düşdü. Bu gün çörək dükənləri tez bağlanmışdı çox güman, qadın çörəksiz qalmışdı. İstedi səhbətə qarışın, qadına çörək verməyi bufetçidən xahiş etsin, özünü saxladı. Ayn vaxtı olsayı yeqin ki, bu səhbətə müdaxile edərdi, indi canı tam qızmadığında başqasının səhbətəne müdaxile etməyə bəs edəcək qədər həvəsi yox idi.

Bufetçi deyin-deyin bir çörəyi iki yere bölib yarısını qadına verdi. Qadının uzatdığı qepikləri aldı, yene də deyin-deyin qepikləri saymadan yesisi tulla-di. Onun deyidiyini ayırd etmek çətin ol-sa da, veziyətdən hədsiz narazı olduğunu şəksiz idi. Üzündən zəhrimər yağırdı, bunulna belə həm de üreyi yumşaq adam olduğunu göstərmək, savab qazanmaq istəyirdi. Qadın kafeni terk edən kimi bufetçi üzünü zaldə oturulara tutub bu dəfə dəhə rahat, sözləri aydın tələffüz edərək deyində:

- Qəribə adamlardı, valla. Ele bil mənim burda çörək zavodum var. Deyir, mağaza tez bağlanıb. Mənə nə var, mağaza tez bağlanıb?

Zaldə oturulan bufetçiye lazımi qə-